

ÖSTERGÖTLANDS
HEMBYGDSFÖRBUND

Östergötlands Hembygdsblad

Nytt höstnummer!

Landshövdingens hembygdsturné

**Mellan saga och folktro -
Legenden om Drottning Omma**

Nr 3-2017

ÖSTERGÖTLANDS HEMBYGDSBLAD

Utkommer med fyra nummer per år och ges ut av Östergötlands Hembygdsförbund, till vilket 95 föreningar med över 19 000 medlemmar är anslutna.

Tidningen ges sedan 2016 ut digitalt och får distribueras fritt till alla medlemmar i förbundet. Tidningen finns även för fri nerladdning från förbundets hemsida www.hembygd.se/ostergotland.

Ansvarig utgivare

Denny Lawrot (förbundsordförande)
Sankta Marias Väg 252, 612 93 Finspång
Tel: 0708-12 06 00
E-post: denny.lawrot@centerpartiet.se

Utkommer

omkring 15/3, 15/6, 15/9, 15/12

Manusstopp

7/3, 7/6, 7/9, 7/12

Välkommen med textbidrag, foton och annonser.

Materialet skickas (e-postas helst) till kansliet. Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera texter och bilder.

Annonspriser

1/1 sida 1200:-
1/2 sida 600:-
1/4 sida 400:-

Östergötlands Hembygdsförbunds Kansli

Vasavägen 3, 582 20 LINKÖPING
Tel: 076-103 11 39
ostergotland@hembygd.se
www.hembygd.se/ostergotland

Omslagsbild

Kolbullar tillagas vid Nykils Hembygdsförenings 40-årsjubileum. Foto: Denny Lawrot

INNEHÅLL:

Ordföranden har ordet	sid 3
Nykils Hembygdsförening har firat 40-årsjubileum	sid 3
Landshövdingen besökte hembygdsgrändar	sid 4
Utställning om konstnären Alfred Nyström – uppväxt i Svanshals och Heda	sid 5
Mellan saga och folktro – Drottning Omma som arkeologisk artefakt	sid 6-8
Annonser & blandat	sid 9
Grebobilder	sid 10
Annonser	sid 11

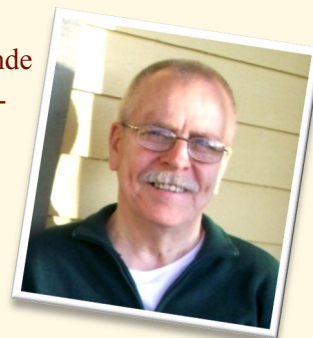

**Välkomna till
Hembygdsförbundets
Höstkonferens
Lördag 30 sept på
Åtvidabergs
hembygdsgränd!**

Se inbjudan & program
på [vår hemsida!](#)

Ordföranden har ordet

Hej igen ute i föreningarna! Hoppas sommaren har varit bra och givande för er. Vi spurtade ju inför sommaren med besök hos er i föreningarna, med anledning av vårt samarbete med Folkkonstprojektet 2018. Detta arbete fortsätter med ett antal nya besök nu på sensommaren/hösten. Vid vår höstkonferens den 30 september kommer Stefan Hammenbeck från Östergötlands museum att sammanfatta vårt arbete så här långt.

Något som gläder mig är att när jag åker runt till er, så finner jag att det är väldigt många som har uppmärksammat Folkskolans 170-årsjubileum.

Nu senast var hos Gammalkils Hbf där man med enkla medel gjort en liten utställning som även var med vid årets Östgötadagar. Måste nog kort nämna Nykils 40-årsjubileum också, vilket ni kan läsa mer om nedan. En levande hembygdsförening med framtidsplaner. Med på deras jubileum var Landshövdingen Elisabeth Nilsson, som vanligt med ett positivt tal för hembygdsrörelsen.

Det pågår väldigt mycket verksamhet, vars omfattning skulle vara till nytta i mina kontakter med t.ex. Regionförbundet och kommunerna. En sådan verksamhet är t.ex. den som riktar sig till ungdomar. Jag önskar att ni mailar till kansliet om ni har skolklasser på besök i hembygdsgården och i så fall också hur många ungdomar som deltagit i denna verksamhet.

Redaktören har bett mig vara lite kortare än vanligt i detta nummer så jag nöjer mig med detta och hoppas att vi ses i Åtvidaberg den 30 september - ni har väl anmält er dit?

Denny Lawrot

Nykils Hembygdsförening har firat 40-årsjubileum

Den 26 augusti var det kalas i Nykil, på hembygdsgården Dalby. Jag var där på inbjudan av hembygdsföreningens ordförande Roland Johansson. Inbjuden var också Landshövding Elisabeth Nilsson med maken Arne. Vi fick en historisk återblick, som brukligt är i sådana här sammanhang, av Ulla-Britt Gustavsson.

Roland Johansson och Ulla-Britt Gustavsson, Nykils Hembygdsförening.

Jag tycker Nykil är ett skolexempel på hur en hembygdsförening kommer till. Man är nyfiken på bygdens historia och startar studiecirklar. Sen börjar man fundera på hur man ska ha bevara de kunskaper man skaffat sig. Då bildar man en hembygdsförening. Nu har det gått 40 år och man har också blivit med hembygdsgård med tiden – en vacker och välskött sådan samt ett stort museum i den gamla ladan. Man har dessutom tagit fram en egen hembygdsdräkt. Kan det bli bättre?

Elisabeth Nilsson berömde också hembygdsföreningen i sitt tal och hon betonade hur viktig hembygdsrörelsen var för att bevara och sprida kunskap om vårt kulturarv. Detta är vi väl beredda att skriva under på! Fagnaden vid jubileet var, förutom kaffe och tårta, nämligen kolbullar - något som uppskattades högt. Ett helt gäng med ”smed-halver” stekte rykande varma kolbullar under muntert prat och sång.

Ett jättetrevligt jubileum. Jag åker gärna på fler!

Text & bild: Denny Lawrot

Landshövdingen besökte hembygdsgårdar

Landshövding Elisabeth Nilsson (tv) gästar Ödeshögs hembygdsgård.

Alla vet nog att vår Landshövding Elisabeth Nilsson alltid talar gott om Hembygdsrörelsen. I likhet med förra sommaren avsatte hon även i år en turnédag för besök hos olika hembygdsföreningar. I år deltog också Länsrådet Kristina Zetterström samt deras respektive sekreterare Ing-Marie Karlsson och Maria Ivarsson Aspanius.

Resan startade med ett besök hos Veta Hbf i Mantorp. Ordförande Anders Hagelin m.fl. tog emot oss och visade den välskötta parken och samlingarna på Gammelgården. Sedan blev det förmiddagskaffe med en presentation om föreningens verksamhet samt en intressant diskussion om hur framtiden ser ut för den här typen av verksamhet.

Landshövdingen samt länsrådet Kristina Zetterström på besök hos Veta Hembygdsförening i Mantorp.

Nästa stopp var S:ta Ingrids Gille i Skänninge. Vi fick inledningsvis en visning av Rådhusets lokaler, där hembygdsföreningen nu disponerar hela huset sedan Turistbyrån flyttat ut. Ordförande Gunilla Lidebjer tog oss sedan med till "Gamla" Skänninge. Här sköter föreningen ett antal hus, driver kaféverksamhet och lokaluthyrning.

Dessutom sköter man en rosenträdgård och en örtagård. Skänningebesöket avslutades med lunch på Stadshotellet.

Vi for sedan vidare till Östgöta-Dals Hembygdsförening i Borghamn, Vadstena. Ordförande Per Khålin berättade om den omfattande stenindustri som format bygden. Det finns en stor park alldeles intill Vätterns strand som föreningen är noga med ska nyttjas av bygdens befolkning till rekreation, picknick mm. I parken ligger en stor byggnad som rustats för stora möten och tillställningar, och jag tror ingen annan förening i länet klarar att hysa så många gäster. Kan dock bara nyttjas sommarhalvåret. Synd, jag skulle gärna se ett årsmöte där. Nästa stopp var utanför programmet: Glasskiosken i Hästholmen (kan rekommenderas, man tillverkar sin glass själva).

Ödeshög stod sist på programmet. Ordförande Nils Orrenius tog hand om oss och berättade om deras verksamhet inom ramen för STF, d.v.s. att man gjort ett av sina hus till vandrarhem. Vi tittade därefter på det välskötta museet och parken. Sedan eftermiddagskaffe med hembakat - som alltid i en hembygdsförening. Resten av dagen användes till Folkskolans 170-årsjubileum. Detta har engagerat Ödeshög då parken har ett skolhus där bygdens son Fridtjuv Berg huserade. Denne man var en av upphovsmännen till just bildandet av den svenska folkskolan.

En lång dag till ända, med ett pressat tidsprogram. Men alla verkade förtjusta och försäkrade att dagen avlöpt som man hoppats på, med nya kunskaper om hembygdsrörelsen.

Text & bild: Denny Lawrot

Utställning om konstnären Alfred Nyström – uppväxt i Svanshals och Heda

Årets sommarcafé och utställning i Rök-Svanshals byalags hembygdsgård i Kvarntorps skola på söndagar i juli har varit välbesökt. Bildhuggaren och skulptören Alfred Nyström (1844 – 1897) är idag helt okänd och bortglömd. Genom att berätta om smedsonen, som växte upp i vår hembygd och visa hans livsverk har vi velat lyfta fram honom i ljuset.

Två byster i gips av Alfred Nyström från sommarens utställning i Kvarntorps skola. Porträtt av konstnären själv nedan.

Fadern Gustaf Nyström var brunnsmed i Medevi och hustrun tjänstekvinna vid brunnen. Familjen flyttade 1847 till gården Kyleberg i Svanshals där fadern fått anställning som smed. Vidare till gårdar i Heda socken där Alfred i tidig ålder fick bära tegel på Disevid tegelbruk. Modern lärde honom läsa och skriva och Luthers lilla katekes var läroboken.

Alfred visade tidigt en konstnärlig talang, men med sin enkla bakgrund saknades egna medel till utbildning. Med en stark vilja, oräddhet och goda kontakter, godsägaren Axel Dickson på Kyleberg var en trofast mecenat, lyckades han komma in på konstskola och så småningom bli professor vid Konstakademien. Med hustrun Dagmar, född Weber från Svendborg i Danmark, fick paret sex barn. I Villa Dana i Djursholm byggdes en ateljé och där skapades många modeller och statyer fram till att Alfred hastigt avled i februari 1897.

I dottersonen Stig Ramels bok ”Smedpojken dröm” om sin morfar är Alfreds levnadshistoria beskriven; vänskapen med August Strindberg, vistelsen i Rom, kampen om Carl XV:s ryttarstaty och den kära familjen.

Hans ende bror, livgrenadjären Karl Leonard Brandt i Lilltorpet, var Alfreds fasta punkt i Svanshals och när Glånås Frälsegård inköptes 1892 var han lycklig. Vid den tiden pågick kampen om torrläggande av sjön Tåkern. Mot detta stred Alfred Nyström och skrev flammade artiklar i Corren.

På biblioteket i Östergötlands museum finns 300 (!) brev deponerade, skrivna av Alfred till sin hustru. Några av dessa

Margit Brandt och Gun Wigren studerar Alfreds brev till hustrun, njuter av våfflor och flankerar Alfreds skulptur ”Sovande gosse”.

har bidragit till bilden av paret Nyström och den tid de levde i för våra besökare. Även bilder ur boken ”Skulpturarbeten afbildade i ljustryck” visar Alfreds vackra skulpturer, och nu är vår förhoppning att marmorstatyn ”Hagar och Ismael” som idag skamfilad står utanför museet i Linköping får en värdig plats inomhus.

På hemvändardagen lördag 2 sept var sista chansen att se utställningen i skolan, iordningsställd av Margit Brandt och Agneta Widén, Alfred Nyströms brors barnbarnsbarn.

Text & bild: Agneta Widén

Alfred Nyströms skulptur ”Hagar och Ismael” finns att beskåda bredvid entrén till Östergötlands museum i Linköping.

Inledning

Enligt urgamla legender så bodde det tidigare på berget Omberg i Östergötland en drottning vid namn Omma. Vem hon var är höljt i dunkel och otaliga är de sägner som berättar om hennes många göranden på berget.

Enligt vissa uppgifter ska hon ha varit gift med självaste Oden, Omma skulle alltså således betyda "Omes maka". Inte mycket är känt om henne men enligt vissa samstämmiga uppgifter så lär besökare aldrig ha sett hennes ansikte eftersom hon hade en ugglemask för ansiktet, när hon dog fick sedan en annan kvinna överta ugglemasken, på så sätt kan det enligt sägnen ha funnits flera "Ommor" även om hon uppfattades som odödlig, men de som såg henne såg ju aldrig bakom masken och såg således inte att det var en annan person som bar den.

Det bör dock poängteras att inte ens här är källorna samstämmiga, enligt vissa andra uppgifter skulle drottning Omma var hälften uv och hälften människa. Vilken roll drottning Omma har spelat för människorna runt Omberg kan man också diskutera, men de fåtaliga uppgifter som finns om henne tyder på att hon inte enbart är en rent litterär figur, enligt de knapphändiga källor som finns ska det ha förekommit någon slags gudinnekult till drottning Ommas ära i trakterna kring Omberg i förkristen tid, uppgifterna om detta försvåras dock av att materialet är så knapphändigt och det finns inga skriftliga källor från den här tiden, utan det baseras uteslutande på muntliga traditioner och på tolkningar av de arkeologiska artefakter som hittats.

Syftet med denna artikel är i första hand att redogöra för de arkeologiska lämningar som finns kvar i trakten av Omberg som på olika sätt kan relatera till myten och sagorna om drottning Omma och på det sättet visa att även om en gestalt är rent fiktiv och litterär snarare än historisk så kan myter och muntliga traditioner ha en viss betydelse i och med att vissa konkreta lämningar kopplas till myten och därmed kan en mytologisk gestalt som drottning Omma leva vidare ända in i modern tid.

Det finns flera berättelser om drottning Omma och otaliga är de myter som är kopplade till henne. I stycket nedan ska jag här försöka göra en uppteckning över personer som tidigare skrivit om drottning Omma och vad deras texter i så fall har behandlat. Denna bakgrund gör inte på något sätt anspråk på att vara allomfattande. Sedan kommer en teoretisk ansats att appliceras på myterna om drottning Omma. I det därpå följande stycket

kommer jag att beskriva de arkeologiska lämningarna som finns kvar i området som på något sätt kan relatera till myten om drottning Omma och i så fall på vilket sätt. Slutligen kommer jag att presentera en slutsats på vilket sätt dessa myter kan vara relevanta i dagens samhälle och hur man sedan kan använda dessa i exempelvis skola och folkbildning kopplat till den teoretiska ansatsen för artikeln.

Bakgrund

Det finns som sagt var många myter om drottning Omma, en person som redan tidigt tecknade ner dessa myter var Verner von Heidenstam som vid 1900-talets början skrev en bok som hette just "drottning Omma". Boken är skönlitterär såtillvida att den är en sammanfattning av de folksagor där drottning Omma förekommer, det är alltså ingen vetenskaplig skrift, dock har den varit till stor hjälp vid utformandet av denna artikel eftersom i princip samtliga gamla folksagor som på ett eller annat sätt berör drottning Omma finns nedtecknade där.

En del av berättelserna om drottning Omma förekommer även i ett annat av Verner von Heidenstams verk, nämligen "Skogen susar", boken är en samling berättelser från trakterna kring Vättern och handlar således inte enbart om drottning Omma och det ska också poängteras att de berättelser om drottning Omma som förekommer i detta verk av Heidenstam även förekommer på andra platser. Vanasamfundet Moder Jord har en artikel om drottning Omma publicerad på sin hemsida skriven av Elisabet Vanarot. Artikeln berättar kort om drottning Omma och vilken roll hon kan ha spelat i det förkristna Norden i trakterna kring Omberg.

Stefan Ottman har publicerat en artikel i tidskriften Källan som handlar om drottning Omma och några myter och berättelser kring henne och vilken roll hon kan ha spelat i förkristen tid. I artikeln tas det även upp att drottning Omma ska ha varit anmoder till flera framgångsrika kungar, bl.a. goternas härförare Theoderik den store, detta lämnas dock därhän då det inte har relevans för det som ska undersökas i denna artikel.

En grupp på sex stycken studenter (Henrik Adelsköld m.fl.) har skrivit ett fördjupningsarbete om de myter som finns förknippade med berget Omberg. Fördjupningsarbetet handlar således inte om drottning Omma, men hon förekommer på ett flertal ställen i texten, vilket är förklarligt eftersom en stor del av myterna på Omberg handlar om just henne. Någon egentlig slutsats presenteras inte i texten utan den har vissa likheter med Heidenstams text på det sättet att den är en nedteckning av befintliga myter.

I texten tar bl.a. artikelförfattarna upp att senaste gången någon sade sig ha sett drottning Omma på Omberg ska ha varit så sent som 1980, detta enligt en intervju med en av deras respondenter i arbetet, vilket i så fall möjligtvis skulle kunna tyda på att sägner om drottning Omma ingalunda är något som enbart har med förkristen tid att göra utan att de har levt vidare efter Sveriges kristnande och långt in i våra dagar.

Slutligen kan det vara värt att nämna att Alvastra Krönikespel varje sommar spelar upp en teater vid Alvastra klosterruin med en berättelse som handlar om drottning Omma, berättelsen är som alla andra berättelser om drottning Omma rent skönlitterär men är skriven i modern tid, vilket visar att myterna kring drottning Omma i viss mån lever kvar.

Teori

Enligt flera källor ska drottning Omma ha varit gudinna, eller åtminstone dyrkats som en gudinna. Oavsett vilket så råder det ingen tvekan om att forntidens Omma var en person som människorna kring Omberg såg upp till och respekterade. Hur gammal kulten kring drottning Omma är vet ingen riktigt men eftersom vi pratar om förkristen tid handlar det om ungefär tusen år. Detta är intressant att notera att en kvinna kunde ta så stor plats och vara föremål för en sådan kult i ett i övrigt mansdominerat samhälle. Det finns emellertid teorier om att vikingatidens kvinnor hade relativt många rättigheter som sedan beskars kraftigt då kristendomen infördes.

Sett i den kontexten är det då kanske inte så konstigt. I det följande stycket kommer en kulten av drottning Omma att diskuteras utifrån en feministisk ansats.

Hur man ska definiera feminism råder det delade meningar om, och det brukar vara svårt att enas om en allmänt vedertagen definition. På senare år menar dock flera forskare att den definition som man bör ansluta sig till om man kallar sig feminist är en insikt om att kvinnor generellt är underordnade män i samhället och att man försöker göra något för att förändra detta.

Man kan diskutera mycket om huruvida kulten av drottning Omma var ett stöd för ett feministiskt teoribruk eller inte och huruvida drottning Omma, om hon själv hade existerat, hade uppfyllt definitionen av en feminist. Man kan ju onekligen säga att genom skapandet av kulten till sig själv så försökte hon göra något för att förändra sin situation i samhället. Det är dock intressant att notera hur kulten av drottning Omma bar så många drag av "självständighet".

Enligt vissa legender var hon ju hustru till Oden, och många framstående kvinnor i historien har ibland behandlats som bihang till sina män, om man dyrkade Omma bör det således ha varit just för att hon var hustru till Oden, ingenting tyder dock på att det var så, snarare pekar mycket på motsatsen, att hon dyrkades i kraft av sin egen personlighet, varför det var så är dock svårt att svara på, liksom huruvida detta i så fall skulle vara ett undantag som bekräftar regeln.

Den kult som kom att stå som symbol för kulten av drottning Omma har i modern tappning tolkats som en kult av just det kvinnliga, vilket bl.a. Elisabet Vanarot antyder i sin text. Ska man anlägga ett feministiskt perspektiv på det i modern tappning så kan man säga att det i dagens samhälle finns olika grupper som försökt återuppliva den här kulten med dyrkan av naturen och Moder Jord, bl.a. Sveriges asatrosamfund. Dyrkandet av drottning Omma bar också en tydlig förkristen prägel med bl.a. offergåvor till hennes ära vilket bl.a. Verner von Heidenstam berättar om i sin bok som handlar just om drottning Omma.

Arkeologiska kvarlämningar relaterade till drottning Omma

Enligt sägnen bodde drottning Omma på Ombergs norra udde. Där finns ännu idag resterna av en fornborg som man har givit namnet "Drottning Ommas borg". Att bygga fornborgar på berg under järnåldern var populärt inte minst ur försvarssynpunkt och fornborgen är inte den enda fornborg som finns på Omberg. Således vet man inte vem som ursprungligen byggde fornborgen, men enligt sägnen är den förknippade med drottning Omma, det var hennes hem. Enligt sägnen var borgen väldigt ståtlig och praktfull. Kyrkporten på Rogslösa kyrka i Vadstena kommun, en väldigt rikt utsmyckad kyrkport, ska enligt samma sägen ha tjänstgjort som svinhusdörr på drottning Ommas borg innan den blev en kyrkport.

Det finns några märken längst ner på kyrkporten som enligt sägnen är bitmärken från svinen. Hur denna svinhusdörr hamnade som kyrkport i Rogslösa förtäljer inte historien, däremot förtäljer historien slutet på drottning Ommas borg. Enligt sägnen så spred Omma skräck bland lokalbefolkningen genom att röva bort barn och jungfrur. Lokalbefolkningen ska då helt sonika ha tröttnat på drottning Omma, dödat henne och rivit ner hennes väldiga borg och rest en jättestor gravhög över henne, gravhögen blev sedan hela berget Omberg. Vid Omberg finns ännu idag en grotta som heter Rödgavels grotta. Det är en annan konkret lämning i landskapet som relaterar till myten om drottning Omma.

Enligt sägnen så bodde det en jätte på Omberg som hette Rödgavel, som var mycket förtjust i drottning Omma. Han hade sett henne dansa vid Stocklycke på Omberg tidiga sommarmorgnar. Intresset från Ommas sida var dock inte ömsesidigt men trots det lyckades jätten lura med henne i sin bergasal (d.v.s. grottan), men under förevändning att det var så varmt lyckades Omma få Rödgavel att glänta på dörren till grottan varpå hon förvandlade sig själv till dimma (enligt flera olika uppgifter ska hon ha varit trollkunnig) och försvann. Rödgavel blev naturligtvis vansinnig men kunde inget göra.

En annan sägen förknippad med grottan och Omma är en annan friarhistoria, Ringbergsbussen från Västergötland var på väg till Omberg för att fria till Omma. Det var mitt i vintern så således red han över Vätterns is. Men när han skulle sporra sin häst för att hoppa över Rödgravelsbranten så halkade både han och hästen, föll genom isen och dog. Sedan dess ska Omma ha suttit och gråtit över sin förlorade friare och hennes tårar rinner ner i grottan, därför droppar det alltid där inne.

En serie grottor inne i berget kallas för Ommas vävkammare men jag har dock inte lyckats hitta någon berättelse som sammankopplar dessa grottor med drottning Omma, ej heller varför de skulle kallas just drottning Ommas vävkammare. Ytterligare en kvarleva som bär spår av drottning Omma är namnet på själva berget, d.v.s. Omberg. Det har förekommit olika stavningar på Omberg åtminstone sedan 1200-talet men många forskare tror att själva namnet på berget betyder just "Ommas berg".

Slutligen vet Verner von Heidenstam berätta hur den sista Omma dog. Enligt legenden hade en lokal bonde lovat bort sin dotter till att bli Ommas lärjunge vid 15-16 års ålder. Det löftet håller han och han ger ifrån sig sin dotter. Omma tänker sedan lära upp dottern till sin efterträdare, men hon dör ganska tidigt så det blir inget av med det. Bondens dotter tar då över ugglemasken och axlar den nya rollen som drottning Omma. Bonden ångrar dock att han gav bort sin dotter så en kväll beger han sig till borgen för att ta tillbaka sin dotter. Han möter sin dotter i borgen som han inte känner igen på grund av hennes ugglemask. I tron att hon är den gamla Omma dödar han således sin egen dotter, och därmed dör den sista drottning Omma.

Slutsats

De berättelser som finns om Omma är inbördes motsägelsefulla och att teckna en sammanhängande "levnads-skildring" om henne utifrån dessa motstridiga berättelser låter sig helt enkelt inte göras. Inte ens en så basal fråga som huruvida det fanns en eller flera drottning Omma är sägnerna överens om. Ömsom var det en person, ömsom flera i samma ugglemask. Omma ska ha varit trollkunnig enligt de flesta sägner om henne, kanske är det en nödvändig ingrediens för att få berättelserna mer spännande. Hon verkar enligt de flesta sägner vara god även om det finns berättelser om hur hon rövar bort barn i trakten också. Att det under förkristen tid fanns en kult till Ommas ära i trakterna kring Omberg får dock anses ganska sannolikt, ehuru skriftligt källmaterial från den tiden är ganska sparsamt.

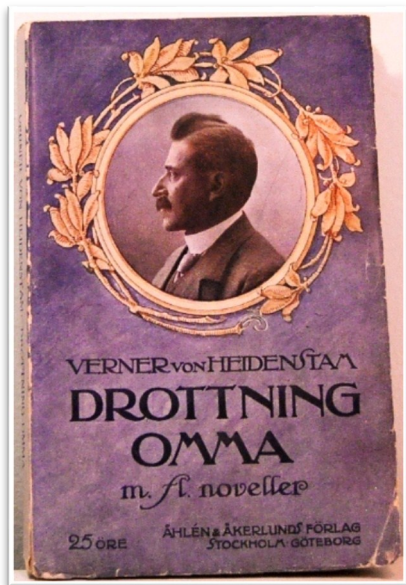

Bild: djeflaböcker.se

Desto mer intressant för denna artikel är de fysiska kvarlämningar i landskapet som på ett eller annat sätt kan härledas till drottning Omma. Låt vara att Ommas borg inte såg ut som beskrivs i myten, och var kyrkporten på Rogslösa kyrka kommer ifrån på riktigt har jag ingen aning om, men myten kan också ha ett värde! Förutom det rent estetiska och emotionella värdet av en god underhållande historia så finns det också pedagogiska poänger med dem, framförallt när man riktar sig mot barn i yngre skolåldrar.

Jag kommer fortfarande ihåg när vi läste om Rödgravels grotta och min dåvarande klassföreståndare berättade först myten om varför det droppar från grottan och sedan berätta den faktiska orsaken till droppstensbildningen. Detta kommer jag ihåg, trots att det var i lågstadiet! Men det är inte bara inom skolans värld som det finns pedagogiska poänger med detta, t.ex. museer har ju även ett folkbildande uppdrag och dessa myter och berättelser kan vara en ingång för att få upp intresset för gamla fornlämningar, så länge man är tydlig med att det är just myter och berättelser, och inte historiska sanningar.

Avslutningsvis kan det vara intressant att relatera till Ommakulten utifrån ett feministiskt perspektiv. Dyrkandet av starka kvinnor under den här tiden var inte direkt vanliga, men samtidigt kan det finnas en logik i det, Omma representerade kvinnliga egenskaper, livet, jorden, fruktbarheten o.s.v. Särskilt markens fruktbarhet och grönska torde vara viktigt i en utpräglad jordbruksbygd mitt ute på Östgötaslätten. Dessa egenskaper som liv och fruktbarhet har tillskrivits kvinnor genom historien i många olika kulturer och traditioner, och mot den bakgrunden kanske dyrkandet av drottning Omma inte var så anakronistiskt, trots allt.

Referenser

Adelsköld, Henrik, Freij, Marie, Hedlund, Mikael, Karlsson, Karolina, Lantz, Anders, Södergren, Helena, *Ombergs sägner och myter*, tryckår okänt.

Alvastra Krönikespel, Elektronisk webbplats: www.alvastra.com

Frisk, Liselotte, *Nyreligiositet i Sverige, Ett religionsvetenskapligt perspektiv*, Bokförlaget Nya Doxa, Falun, 1998

Hannam, June, *Feminism*, Studentlitteratur, Lund, 2013

Heidenstam, Verner von, *Drottning Omma*, Åhlén & Åkerlunds förlag, Stockholm, 1914

Heidenstam, Verner von, *Skogen susar, Berättelser och sagor*, Albert Bonniers förlag, Stockholm, 1944

Länsstyrelsen i Östergötland, Elektronisk webbplats: www.lansstyrelsen.se/Ostergotland

Ottman, Stefan, *Omma – bergets gudinna*, publicerat i Källan nr. 6 1997

Riksantikvarieämbetet, (forsök), Elektronisk webbplats: www.fmis.raa.se

Vanarot, Elisabet, *Månvarvets gudinna – Omma*, publicerad på Vanasamfundet Moder Jords hemsida, 2003

Betalar ni för mycket?

1. Rätt försäkringsskydd

Betalar ni för mycket premie? Och är ni försäkrade när olyckan är framme? Er förening bör årligen se över så att ni inte försäkrar varken mer eller mindre än vad ni har behov av. Se över så att angiven lös-egendom motsvarar värdet på era saker. Se till att angivna ytor stämmer och att ni inte har en tecknad olycksfallsförsäkring för personer som inte längre arbetar hos er.

2. Anmäl säkerhetsrabatt senast 31 oktober

Se över vilka säkerhetsåtgärder som är vidtagna – eller vidta nya åtgärder – och skicka in blanketten för att få säkerhetsrabatt **senast 31 oktober**. Rabatt på upp till 30 % av försäkringspremien ges för vattenfelsbrytare, brand- och inbrottslarm kopplat till larmcentral, enklare brand- och inbrottslarm, slangbrottsventil med diskmaskinsskydd, överspänningsskydd, EIO-eltest samt jordfelsbrytare.

Kom ihåg inför hösten!

Det finns en rad åtgärder att vidta på hösten för att minimera skaderiskerna: Rensa hänggrännorna, kontrollera takbeklädnaden, stäng av och töm vattenutkastare, kontrollera att värmesystemet ger tillräcklig grundvärme, öppna skåp och dörrar för att öka luftcirkulationen...

Ta del av fler tips på:

hembygd.se/forsakring

eller: [facebook.com/hembygdsforsakringen](https://www.facebook.com/hembygdsforsakringen)

hembygdsforsakringen

HEMBYGDSFÖRSÄKRINGEN

Östra Långgatan 30a

432 41 VARBERG

Tel. 0200-22 00 55

hembygdsforsakringen@hembygd.se

www.hembygd.se

Välkommen till en utbildningsdag i databasen Bygdebånd!

5 okt kl. 09.00 – 17.00 i Linköping –

Vasavägen 3, SF Vuxenskolan

6 okt kl. 09.00 – 17.00 i Valdemarsvik –

Sjöhuset, Storgatan 17, SF Vuxenskolan

Anmäl er senast den **28 september** till:

Back Lena Holm, 070 - 282 10 20

E-post: backlena@slaktforskarhuset.se

Se fullständig inbjudan & program HÄR:

*Släktforskarnas hus i samarbete med
Studieförbundet Vuxenskolan*

Sök förenings- och organisationsbidrag hos Region Östergötland!

Region Östergötland ger årligen bidrag till:

- Funktionshindersföreningar
- Pensionärsföreningar
- Övriga ideella föreningar och organisationer

För att kunna få bidrag ska föreningen/organisationen vara länsövergripande, antingen genom att vara en länsförening eller att man tydligt kan påvisa att verksamheten når hela länet.

Ansökan:

För att kunna få bidrag år 2018 ska ansökan vara oss tillhanda senast den **30 september 2017**.

Villkor, policy för föreningsbidrag samt blanketter finns att ladda ner **HÄR:**

Ur skriften "Grebobilder 3": Skoghuggare. Ett arbetslag utrustat med de verktyg, som då fanns att tillgå, tvåmans timmersåg, yxor av olika slag, kilar, stämplingsverktyg, klave och slägga.

Fotografering har varit mitt stora intresse sedan tonåren, men 1973 hände något som fick betydelse för framtiden. En bekant, Gunnar Melefors, kom med en bunt gamla gulnade fotografier och undrade vad man kunde göra med dem. Jag hade precis fått en systemkamera i födelsedagspresent, och en fotoexpert från Linköping, Thore Hagald, lånade mig ett makroobjektiv och några filter, som jag kunde använda för att göra reprofoton.

Detta gav mersmak, så jag efterlyste gamla foton från personer i bygden. Många ställde upp med album och lösa bilder ur sina byrålådor och lämnade kommentarer som kunde användas när jag monterade upp reprobilderna med text på skärmar, som sedan visades för intresserade.

Det blev c:a 500 foton och 30 skärmar. Av en händelse fick jag se ett häfte med foton och förklarande text med titeln "Karlskronavyer", och då slog det mig att detta var ett perfekt sätt att exponera foton för en större publik.

Jag gjorde ett urval och satte ihop en bok med titeln "Grebobilder 1", där Åsa Melefors stod för layout och Åtvidabergs bok och tryck för produktionen år 2008. Den var tänkt som en guide under vandringen genom socknen med presentation av intressanta byggnader och miljöer längs vägen. "Grebobilder 2" utkom 2014 med tyngdpunkten på utflyttningen, då man splittrade byarna Norrby och Redinge vid Laga skiftet på 1800-talet, medan "Grebobilder 3", som är alldeles ny, visar arbetsmetoder och redskap i verksamhet inom jordbruk, djurhållning och skogsbruk samt sysslor i hemmet såsom att framställa av textilier, tvätta och stöpa ljus, enbart med autentiska foton från Grebo.

Nästan allt som visas är sådant som inte förekommer längre och kanske är helt okänt för många idag, men det förekom på liknande sätt i större delen av vårt land.

Om man bortser från titeln "Grebobilder", kunde de vara hämtade från vilken trakt som helst. Tanken var också att kunna använda materialet vid undervisningen i skolorna för att visa hur man levde förr, då stor tid gick åt för att skaffa sig det nödvändigaste, och det skedde ofta med muskelkraft, långa arbetsdagar och mycken slit. Efter hand har maskiner underlättat tillvaron, och det som förut krävde ett stort antal arbetare kan nu en ensam man klara av.

Om någon är intresserad kan skrifterna beställas för 80 kr + porto från undertecknad. Varje skrift innehåller 50 foton och en enkel kartskiss över platserna som nämns.

Rolf Gordon, Grebo prästgård, 585 95 Linköping.
Tel: 013-55083 eller epost: rolfgordon@swipnet.se

Välkommen till en ny studiesäsong!

Studieförbundet Vuxenskolan har i samarbete med Sveriges Hembygdsförbund valt ut några aktuella studiematerial. Vill du veta mera om dessa material eller få hjälp att skraddarsy en studiecirkel eller utbildning för just er, tveka inte att ta kontakt med SV Östergötland!

Hitta Historien

Studieplanen föreslår 3 – 5 träffar och tar upp de olika momenten forska, dokumentera och använda. Här finns också en genomgång av användbara källor.

Historiska kartor

Lantmäteriets kartsnitt är nu tillgänglig för allmänheten. Studiematerialet underlättar för de som vill använda de historiska kartorna i sin hembygds- eller släktforskning.

Börja forska kring ditt hus och din bygd

Studieplan med diskussionsfrågor och övningar till boken med samma namn av Per Clementsson och Kjell Andersson.

Släktforskning

Studieförbundet Vuxenskolan har en stor verksamhet kring släktforskning, som vi vill utveckla ytterligare och gärna i samarbete med hembygdsföreningarna. Vi vill gärna ha förslag på cirkelledare, som vi sedan erbjuder utbildning.

Kontakt: Lars-Olof Johansson, verksamhetsansvarig Natur & Kultur.
E-post: lars-olof.johansson@sv.se
Tel: 070-659 42 64, 0125-507 45

Vi ger ut böcker!

En axaröv ur vår tidigare utgivning:

Brevens Bruks hembygdsförening: Brevens Bruk, bruksliv i järnets tecken
Knutby-Faringe-Bladåker hembygdsförening: Bygden som steg ur havet
Fanthyttans bygdeförening: Fanthytan
Borensbergs hembygdsförening: Från Husbyfjäl till Borensberg
Lima, Rörbäcksnäs och Transtrands hembygdsföreningar: Gränsland
Hafsta byalag: Hafsta genom tiderna
Föreningen Hårdalavarn: Hårdalavarn
Idre hembygdsförening: Idre bygdebok del 1, 2 och 3
Kvistholmsgruppen: Kvistholmskrönika
Ragnarö byalag: Livet i ragnarö
Norra Vi hembygdsförening: Norra Vi
Norra Vi hembygdsförening: Ydreboå
Torpa hembygdsförening: Örn Torpa kyrka
Torpa hembygdsförening: Skrävör och visor
Reftele hembygdsförening: Reftelebygd
Röls hembygdsvänner: Rölsminnen
Rök-Svanshals byalag: Svanshalsminnen
Stoby historiecirkel: Stoby by
Särna förminnesförening: Särnmål

Vi erbjuder Dig eller Din förening:

- hjälp med allt från manus till färdig bok
- upplagor från 50 ex och uppåt
- intressanta priser
- formgivning
- tryckning
- handledning

Kontakta oss så får vi diskutera just din situation!

Upplands-Bro Kulturhistoriska förening: Upplands-Bro från då till nu
Birgitta Olsson: Bondeuppror i Skåne
Johan Birath: Brännvin, vatten och bröd. Del 1 och 2
Johan Birath: Ekeby sockenstämmor 1787-1818
Johan Birath: Mordet i Hycklinge
Johan Birath: Mordet i Ljungstorp
Johan Birath: Mordet i Mjölby
Johan Birath: Mordet vid Stjernesand
Johan Birath: Spöken i Östergötland
Berit och Larseric Fjellman: Dalsland och gränsbygden. Del 1 och 2

Erik Jonsson: De första Ormsjöutvandringarna. Del 1 och 2
Bror Steen: En Parvels minnen från Häggestad Norrgård
Osten Andersson: Fjärdingsman i skärgården
Osten Andersson: Östskär
Rune Andersson: Folket på Rygga by
Tony Hagström: Från bondby till municipalsamhälle (Kisa)
Bengt-Årne Bengtsson: Från Östra stambanan till Ostlänken/Göteborgsbanan
Anders Ejdervik och Anders Dahlin: Grövelsjöfjällen, gränslösa fjäll
Sten-Olof Ragnar: Gårdar och stugor i Åsbo
Lennart Nilsson: Gårdarna utmed Lagans strand

Sven Thurin: Historien om Myggesjön
Verner Lindblom och Bengt Räsied: Lexikon, Västergötlands tidiga historia
Bo Werkström: Lunds Timmer AB
Per-Anders Lundin: Mellan Lijeholmen och Somvik
Mons Söderbäck: Mitt Ödeshög
Bo Jansson: Mjölby industrihistoria
Gudrun F. Brännberg: Målare i Medelpad
Kajsa Karlsson: Människor, mark och skiften i Knipered under 250 år
Anita Kindstrand: Ordstav och talesätt i Umnarydsbygden
Rosa Lindeberg och Majken Sörman-Olsson: Rosas bok
Torbjörn Ljungqvist: Rörors
Eva Fagerberg: Sankta Ingrid av Skänninge
Alice Andersson: Skeppsås kyrkogård
Catherine Lagercrantz: Tamms på Österbybruk
Eje Fasth: Tranås hommusikår 110 år
Göran Källgård: Vargjakt, emigranter och en drunknad griskulting
Mikael Edberg: Ytterbyrs gårdar och torp

och många fler...

Atremi

Axstad Södergård,
0142-171 00

595 94 Mjölby
info@atremi.se

www.atremi.se

Regional Kulturkonferens - tema digitalisering

Tors 26 okt 2017, 09:00 - 17:00

Plats: Vingen, Louis de Geer,
Norrköping

Aktivitet: Konferens

Kategori: Kultur & natur

Vad är kultur i en digital värld? Vem har tillgång till den? Vilka nya uttryck uppstår och vilka gamla blir orörda? Hur ser kulturupplevelsen ut? Vem ska ge oss den och hur ska den då få betalt? Frågorna är många. Svaren skapas nu. Av oss. I realtid, bit för bit ...

Välkommen till en konferens om samtid och framtid.
En konferens om att våga ställa besvärliga frågor och hitta nya svar. En konferens om kultur och digitalisering.
Läs mer och anmäl er **HÄR senast 12 oktober!**